

Pälkäneen Harhalan vanhan taimitarha-alueen historiasta ja kasvillisuudesta

Kari Järventausta/Varrella Virran Oy – 19.6.2023

Johdanto

Tämä selvitys koskee entisen Harhalan koulun viereistä ”arboretumia”, sen historiaa ja puuvartiskasvillisuutta. Alueen kasvillisuustiedot perustuvat tekijän maastokäynteihin 23.5., 2.6. ja 5.6.2023. Alueen historiaan liittyvät tiedot ovat kirjallisista ym. lähteistä, joihin viitataan kirjoittajan tai julkaisun nimellä ja julkaisuvuodella. Käytetty puiden ja pensaiden nimistö on Suomen puu- ja pensaskasvion (Väre ym. 2021) mukainen.

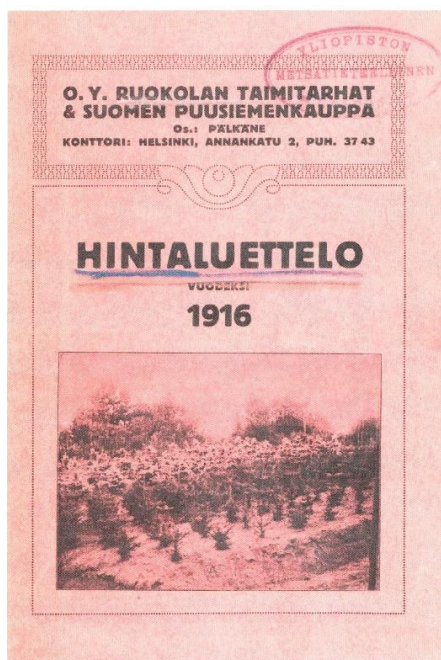
Puiden rungonympäryys (rym) on mitattu 1,3 metrin korkeudelta. Puiden korkeus on mitattu hypsometrillä.

Alueen historiasta

Harhalan entisen koulun eteläpuolella, Pajulantien varrella, kasvaa yksittäin ja pieninä metsikköinä metsätammea sekä useita vierasperäisiä lehti- ja havupuita. Ne ovat jäänteitä paikalla vuosina 1907–1918 toimineesta Ruokolan taimitarhasta. Taimitarhan perusti Ruokolan kartanon omistaja, metsänhoitaja Knut Alfred Aleksis Tammelander (1862–1915) yhdessä puutarhuri Rudolf Felix Leveniuksen (1863–1935) kanssa. Ruotsissa syntynyt ja puutarhuriksi valmistunut, keväällä 1885 Suomeen muuttanut Levenius toimi taimitarhan puutarhurina vuosina 1907–1914. (Trädgårdsodlaren 6/1923: 137–138; Puutarha 4/1935: 131–132; Jutikkala & Nikander 1946).

Keväällä 1918 Harvialan taimitarha osti Ruokolan taimitarhan kaikki taimet ja sen toiminta päättyi (Larsson & Lokonen 1984). Tuotannon päättymiseen vaikutti ilmeisesti keskeisesti Ruokolan kartanon päärakennuksen tuhoutuminen sisällissodassa huhtikuussa 1918 (Lehtonen 2018).

Noin viiden hehtaarin laajuisen taimitarhan päätuotteita olivat metsäpuiden taimet, mutta siellä kasvatettiin huomattavia määriä myös ulkomaisten havu- ja lehtipuiden, omenapuiden sekä koriste- ja marjapensaiden taimia (Larsson & Lokonen 1984). Esimerkiksi taimitarhan eli O.Y Ruokolan Taimitarhat ja Suomen Puusiemenkaupan vuoden 1916 hinnasto sisältää noin 60 havu- ja lehtipuulajia, lähes 60 pensaslajia sekä 90 monivuotiskukka- eli perennalajia.

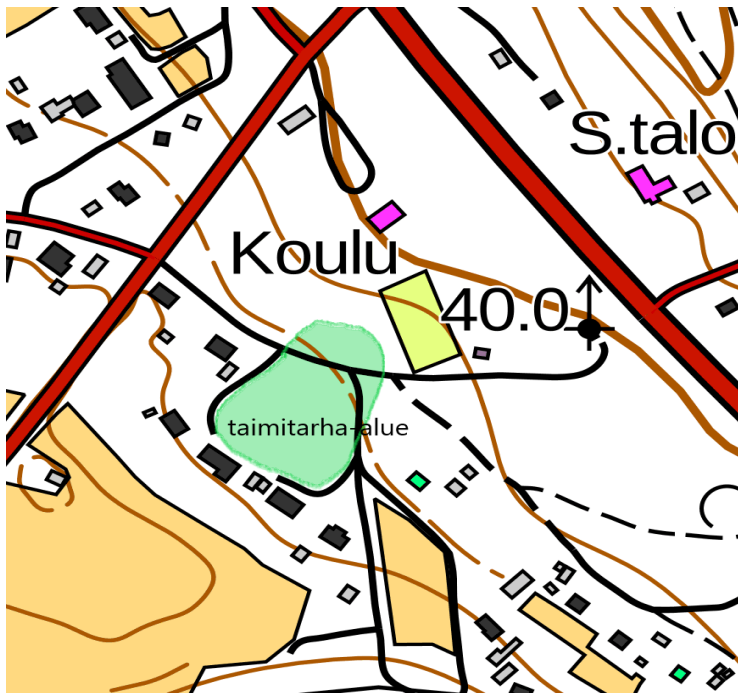
Ruokolan taimitarhat & Suomen puusiemenkaupan hinnasto 1916.

Entinen taimitarha-alue ja sen puuvartistet kasvit

Pajulantien varrella, pääosin tien eteläpuolella kasvaa noin hehtaarin alueella runsaasti metsätammea (*Quercus robur*), harmaapihtaa (*Abies concolor*), palsamipihtaa (*Abies balsamea*), tataari- ja metsävaahteraa (*Acer tataricum* ja *A. platanoides*), sekä yksittäin douglaskuusta (*Pseudotsuga menziesii*), banksinmäntyä (*Pinus banksiana*), punatammea (*Quercus rubra*), punasaarnea (*Fraxinus pensylvanica*) ja muita viljelyperäisiä puu- ja pensaslajeja.

Vanhat ja kookkaat harmaapihdat (23 puuta, suurin 154 cm rym/27 m), douglaskuuset (3 puuta, suurin 175 cm rym/27 m) ja banksinmäntyt (3 puuta, suurin 121 cm rym/21 m) muodostavat yhtenäisen metsikön Pajulantien eteläpuolella. Puut ovat lustonäytteiden perusteella noin 110–115-vuotiaita. Mitä ilmeisimmin tämän alueen eli entisen taimitarhalohkon, jonka eteläosassa kasvaa myös saman ikäisiä metsä- ja punatammia (25 + 2 puuta), taimet olivat keväällä 1918 liian suuria siirrettäväksi Harvialan taimitarhalle.

Eryteisesti metsätammet (suurin 177 cm rym/23 m) ja harmaapihdat ovat muodostaneet lähiympäristöön runsaasti siementaimia, jonkin verran myös punatammet (146 cm ja 154 cm rym/23 m). Myös tataari- ja metsävaahteran sekä palsamipihtan erikokoisia siementaimia on alueella runsaasti, vaikka näiden lajien

Entisen Ruokolan taimitarhan säilyneen taimitarhalohkon eli "arboretumin" sijainti. Kartta: Karttapaikka, Maanmittaushallitus.

vanhoja yksilöitä ei alueelta löytynyt. Niiden "emopuut" on todennäköisesti kaadettu huonokuntoisina takavuosina; alueella on useita eri-ikäisiä kantoja.

Kaikki mainitut havupuut sekä punatammia ja -saarni kasvavat luontaisina Pohjois-Amerikassa. Suomessa banksinmäntyä on istutettu harvoin ja sitä tapaakin lähinnä kasvitieteellisistä puutarhoista ja puulajipuistoista eli arboretumeista. Harmaapihtaa käytettiin melko yleisesti piha- ja puistoistutuksissa 1960- ja 1970-luvulla, mutta huonoin tuloksin; ilmastollisesti arkana sen useimmat yksilöt menehtyivät jo nuorina. Nykyisin laji on melko harvinainen Suomessa.

Harhalan vanhat harmaapihdat ovat noin 115-vuotiaita, pääosin terveitä ja komeita puita, joiden pituus on 26–27 metriä. Harmaapihtojen suuri koko, elinvoimaisuus ja hyvä uudistumiskyky – metsikössä ja sen lähiympäristössä on noin 200 valtaosin 1–3-metristä siementaimea – huomioiden puiden alkuperä on poikkeuksellisen kestävä ja siten ne ovat lisäsmateriaalina arvokasta.

Alueella kasvaa useita yleisesti koriste- ja aitapensaina viljeltyjä lajeja. Näistä runsaslukuisimpia ovat edellä mainitun tataarivaahteran lisäksi lehtokuusama (*Lonicera xylosteum*), isotuomipihlaja (*Amelanchier spicata*) ja terttuselja (*Sambucus racemosa*), jotka sisältyvät taimitarhan vuoden 1916 taimihinnastoon.

Lisäksi alueella kasvaa yksittäin ja lähinnä nuorina yksilöinä seuraavia yleisesti viljeltyjä pensaslajeja: hollanninpunaherukka (*Ribes x pallidum*), mongolianvaahtera (*Acer ginnala*), juhannus-, metsä- ja punalehtiruusu (*Rosa spinosissima*, *R. cinnamomea* ja *R. glauca*), piha- ja puistosyreeni (*Syringa vulgaris* ja *S. x henryi*), kiiltotuhkapensas (*Cotoneaster lucida*), koristearonia (*Aronia prunifolia*), aitaorapihlajaa (*Crataegus crayana*), hapankirsikka (*Prunus cerasus*), siperianhernepensasta (*Caragana arborescens*), tuoksuvatukka (*Rubus odoratus*) ja koiranheisi (*Viburnum opulus*). Vaikka useimmat lajit mainitaan Ruokolan taimitarhan hinnastossa, on todennäköistä, että ne ovat levinneet alueelle hiljattain lähitalojen pihaistutuksista.

Selvästi luonnonvaraisina, alueella yleisinä kasvavia puita ja pensaita ovat rauduskoivu (*Betula pendula*), tuomi (*Prunus padus*), raita (*Salix caprae*), kiiltopaju (*Salix phylicifolia*), kotipihlaja (*Sorbus aucuparia*), kataja (*Juniperus communis*), metsäkuusi (*Picea abies*) ja metsämänty (*Pinus sylvestris*).

Ruokolan taimitarhan vanhoja douglaskuusasia ja (taustalla) harmaapihtoja 5.6.2023. Valok. Kari Järventausta

Yhteenveto ja toimenpide-ehdotuksia

Harhalan entisen taimitarha-alueen vierasperäisten puiden ja pensaiden lajimäärä on melko pieni. Ruokolan taimitarhan aikaisia lajeja alueella ovat varmuudella harmaa- ja palsamipihta, banksinmänty, metsä- ja tataarivaahtera, metsä- ja punatammi sekä punasaarni. Todennäköisesti eräät alueella runsaslukuisina kasvavat pensaslajit, kuten lehtokuusama ja isotuomipihlaja, periytyvät myös taimitarha-ajalta.

Etenkin banksinmänty, mutta myös punasaarni, punatammi ja harmaapihta ovat Suomessa varsin harvinaisia koriste- tai metsäpuita. Harhalan puiden suuresta koosta ja hyvästä uudistumiskyvystä päätellen harmaapihdan alkuperä on ilmastollisesti erityisen kestävää ja siten erinomaista lisäysmateriaalia. Sama koskee samoin ilmastollisesti arkana pidettyä punatammea; vanhojen ja kookkaiden puiden ympäristössä on useita erikokoisia siementaimia.

Ruokolan taimitarha (1907–1918) oli yksi maamme vanhimmista kaupallisista taimitarhoista. Sen entinen taimitarha-alue säilyneine kasveineen on siten myös pieni, mutta merkittävä osa Pälkäneen ja koko maan kulttuurihistoriaa. Taimitarha-alue tulisikin ehdottomasti säilyttää viher- tai puistoalueena.

Aluetta tulisi hoitaa siten, että taimitarhan alkuperäisille puulajeille tehdään kasvutilaa poistamalla niitä varjostavia koivuja, kuusia, mäntyjä, tuomia ym. puita. Metsätammi ja harmaapihta ovat uudistuneet niin runsaslukuisesti, että ne muodostavat paikoin tiheitä kasvustoja, joita on myös syytä harventaa. Harvennus- ja raivaustyössä tulisi käyttää henkilöä, joka tuntee vierasperäistä puu- ja pensaslajistoa.

Etenkin Pajulantien pohjoispuolelle voisi myös istuttaa uusia vierasperäisiä puita ja pensaita ja siten muodostaa alueesta varsinainen arboretum. Uusista istutuksista, mm. käytettävistä lajeista ja niiden sijoittelusta tulisi tehdä erillinen istutussuunnitelma.

Lähteet

Jutikkala, Eino & Nikander, Gabriel 1946: Hämmäläisiä kartanoita ja suurtiloja; Ruokola, 130–131 s. Helsinki.

Larsson, Olle & Lokonen, Pentti 1984: Taimitarhaviljelyimme vaiheita. – Taimistoviljelijät – Plantskoleodlarna Ry. Salo, 248 s.

Lehtonen, Jouni 2018: Kapinanaikaan Hauholla, 22. huhtikuuta 1918. – Hauho 1918. blogspot.com/2018/04/kapinanaikaan-hauholla-22-huhtikuuta.html.

O.Y. Ruokolan Taimitarhat & Suomen Puusiemenkauppa, hintaluettelo vuodeksi 1916. Helsinki. 24 s.

Väre, Henry, Saarinen, Jaakko, Kurtto, Arto ja Hämet-Ahti, Leena 2021: Suomen puu- ja pensaskasvio. – Dendrologian Seura. Helsinki. 552 s.

Harmaapihdan taimia Pälkäneen Harhalassa 25.7.2023. Valok. Kari Järventausta

Punatammi Pälkäneen Harhalassa 25.7.2023. Valok. Kari Järventausta